

بررسی میزان آگاهی والدین فرزند اولی از روش های فرزند پروری در شهر بندر عباس در سال ۱۴۰۱

خدیجه پژاوند

دانشجوی کارشناسی بهداشت عمومی دانشکده بهداشت شهرستان میناب، شهر بندر عباس، ایران

اسحق شیرین کام

استادیار دانشگاه فرهنگیان تهران، ایران

چیکده

پژوهش حاضر با هدف میزان آگاهی والدین فرزند اولی از روش های فرزند پروری و عوامل تاثیر گذار بر آن است. عوامل متعددی از جمله، سطح تحصیلات، شهری یا روستایی، میزان درآمد، جنسیت و... تاثیر بسزای در تربیت فرزندان و آگاهی والدین با روش های فرزند پروری دارد و اینکه والدین خود چقدر علاقه مند برای آشنایی با این روش ها هستند. در هر خانواده بسته به سرشت، محیط اجتماعی، ژنتیک و... نحوه تربیت فرزندان نیز متفاوت است. طبق تحقیقات انجام شد چهار نوع روش تربیت فرزند وجود دارد: مستبدانه، سهل گیرانه، مقتدرانه، مسامحه کارانه این طبقه بندی بستگی به پاسخ و تقاضای والدین مبتنی می باشد. از انجام که پرورش فرزند تاثیر بسزای در رفتار اجتماعی او در آینده، ازدواج، تحصیلات و... دارد. پس مطالعه در خصوص شیوه های فرزند پروری والدین، کاری خالی از لطف نیست. بخصوص والدین فرزند اولی، پژوهش حاضر از نوع توصیفی است. جامعه آماری مادران فرزند اول شهر بندر عباس هستند که به روش نمونه گیری تصادفی ۴۰ مادر انتخاب شده است. ابزار پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته می باشد. نتایج حاصل از این بررسی نشان داده است که عوامل مختلفی از جمله؛ میزان تحصیلات، جنسیت، وضعیت اقتصادی، شهری یا روستایی بودن هر یک به نوعی بر میزان آگاهی والدین با روش های فرزند پروری و تربیت فرزند تاثیر دارد.

کلید واژه ها

خانواده، سبک فرزند پروری، روش های فرزند پروری، کانون تربیت

مقدمه

خانواده اولین محل ارتباط اجتماعی کودک به شمار می رود در سال های اولیه تنها روابط موجود برای فرزندان، روابط با والدین است. کنش متقابل و رابطه عاطفی بین نوزادان و والدین به انتظار و واکنش های کودک در رابطه اجتماعی آنده شکل می دهد. اعتقادات، ارزشها و نگرش های فرهنگی توسط والدین پالایش می شوند و به صورتی بسیار منسجم و منتخب به کودک ارائه می شوند. خانواده مکانی است که در آن احساس اولیه ما از خود در حال تعامل صمیمی، شدید و وسیع با والدین و دیگر اعضا خانواده شکل می گیرد. (خواجه پور ۱۳۸۴، به نقل از مرادی، قاسم زاده، تازگی)

روانشناسان رشد همواره علاقه مند بوده اند که چگونگی تاثیر روش های تربیتی والدین را بر رشد قابلیت های اجتماعی کودکان مطالعه و بررسی نمایند. یکی از مهم ترین مباحث در همین حوزه "فرزند پروری" نامیده می شود. (دارلینگ و استیبرگ [1]، ۱۹۹۳)

فرزند پروری فعالیت پیچیده ای شامل روش ها و رفتار های ویژه است که به طور مجزا یا در تعامل با یک دیگر بر رشد کودک تاثیر می گذارد. در واقع پایه و اساس شیوه فرزند پروری مبین تلاش های والدین برای کنترل و اجتماعی کردن کودکان است. (بامریند [2]، ۱۹۹۱)

1_Darling&steinberg

2_Baumrind

از آنجا که خانواده به عنوان اولین و مهم ترین کانون تربیت فرزندان است، پس میزان آگاهی پدر و مادر نقش مهمی در تربیت فرزندان دارد. منظو از شیوه های فرزندپروری، روش هایی است که والدین برای تربیت فرزندان خود به کار می گیرند و بیانگر نگرش هایی است که آن ها نسبت به فرزندان خود دارند و همچنین شامل معیایا و قوانینی است که برای فرزندان خویش وضع می کنند ولی باید پذیرفت که رفتارهای فرزند پروری به واسطه فرهنگ، نژاد و گروه های اقتصادی تغییر می کند. (حسینیان، پور شهریاری، کلانتری، ۱۳۸۷ به نقل از مرادی، تازگی، قاسم زاده ۱۳۹۵).

خانواده اولین و مهمترین محیطی است که کودک در آن از کیفیت روابط انسانی آگاهی پیدا می کند و بهترین مکان برای زندگی افراد است. طبق تحقیقات بیشتر روان شناسان و جامع شناسان تجارب سال های اول کودکی که معمولا در خانواده ایجاد می شود سازنده و زیر بنای شخصیت و رفتارهای بعدی کودک است (اعزازی، 1380).

تحقیقات نشان می دهد که استفاده از سبکهای صحیح فرزندپروری توسط والدین، در بروز تاثیر بسزایی دارد. کودکانی که در خانواده پر آشوب زندگی می کنند اغلب در هنگام مواجهه با مشکلات به پرخاشگری و سایر رفتارهای زننده می پردازند و در نتیجه مهارت های اجتماعی نیز در این کودکان کاهش می یابد. اختلالات رفتاری کودکان که معمولا به صورت رفتارهای نابهنجار و غیر اخلاقی ضد اجتماعی کودکان ظاهر می شود، در اثر تربیت و شیوه های برخورد والدین به وجود می آید. منظور از فرزند پروری شیوه هایی است که والدین در برخورد با فرزندان خود به کار می گیرند (دابین[3]، 2006).

مطالعات نشان می دهند که والدین با پیشینه وزمینه فرهنگی متفاوت، در درون یک جامعه خود از فرزند پروری و رشد کودک متفاوت می باشند. (بورنشتین[4]، ۱۹۹۱ به نقل از مرادی، تازگی، قاسم زاده ۱۳۹۵)

تحقیقات معاصر در مورد شیوه های فرزندپروری از مطالعات بامریند بر روی کودکان و خانواده های آنان نشات گرفته است، بامریند با رویکردی تیپ شناختی اعمال فرزند پروری متفاوت تاکید می کند. تفاوت در ترکیب عناصر اصلی فرزندپروری (گرم بودن، گیر دادن، درخواست های بالغانه، نظارت و سرپرستی) تغییراتی در چگونگی پاسخ های کودک به تاثیر والدین ایجاد می کند. (دارلینک [5]، ۲۰۰۷ به نقل از مرادی، تازگی، قاسم زاده ۱۳۹۵)

کیفیت رابطه والدین و فرزندان اهمیت زیادی در رشد و تکامل دوران کودکی دارد به طوری که نایمینی این رابطه می تواند سلامت روانی کودک را به خطر بیندازد. (محمودی قرایی، ۱۳۹۰)

شیوه های فرزندپروری ترکیب هایی از رفتارهای مختلف والدین است که در موقعیت های گسترده ای روی می دهند و جو فرزندپروری بادوامی پدید می آورند و سه سبک فرزند پروری به عنوان اصلی ترین سبک های فرزند پروری مشخص شده اند، شامل: مقتدرانه، مستبدانه، سهل گیرانه (دیاز[6]، ۲۰۰۵ به نقل از مرادی، تازگی، قاسم زاده ۱۳۹۵)

مطالعات بسیاری از جمله (هیبتی ۱۳۸۷) نشان می دهد که فرزند پروری حساس و پاسخگو باعث رشد مهارت های خودگردان کودکان می شود و از طرفی ناتوانی والدین در هماهنگ کردن رفتار هایشان با نیازهای کودکان باعث بروز رفتارهای بازداری زدایی و کنترل نشده در بعضی از کودکان می شود.

بنابراین تردیدی نیست که خانواده اثر عمیق و پایداری در پی ریزی رفتار فردی کودک، برانگیختن روح زندگی و آرامش روانی او دارد، موضوع تاثیر شیوه های تربیتی و وقایع دوران کودکی و نقش اساسی آن در زندگی آینده فرد و جایگاه مهمی دارد. بنابراین تاثیرات والدین و نوع ارتباطی که با فرزندان خود دارند و به بیان دقیق تر نوع سبک ها و شیوه های فرزند پروری آنها در آینده فرزندان تاثیرگذار است (حسینیان، کلانتری، ۱۳۸۷ به نقل از مرادی، تازگی، قاسم زاده ۱۳۹۵)

همواره خانواده نقش مهم و هستی بخش در رشد فرزندان داشته و یکی از مهم ترین محیط های موثر بر سلامت روانی و جسمی افراد به شمار می رود. (نظری، ۱۳۸۹)

3_Dabin

4_Bornshtin

5_Darling

6_Diyas

تأثیر خانواده در رشد همه جانبه کودک از لحظه تولد آغاز شده و با قدرت و فراگیری خاصی آشکار می شود و در سراسر زندگی باقی می ماند. روابط صحیح و متعادل والدین و فرزندان یکی از عوامل موثر در سلامت و بهداشت روانی آنان است. تحقیقات نشان می دهند که در پرورش و شخصیت سالم در کودکان و نوجوانان موثرند تأثیر متقابل کودک و والدین و نحوه برخورد و ارتباط والدین و کودک از مهم ترین و بنیادی ترین عوامل محسوب می شوند. (نوابی نژاد، ۱۳۷۰)

الگو تعامل با تک تک فرزندان و جوی که به وسیله شیوه های فرزند پروری در خانه ایجاد می شود، می تواند ویژگی های ذاتی کودکان را تضعیف یا تقویت کند. هم چنین، آن چه که والدین به وسیله الگوهای خود درمورد ارزش های اخلاقی و مذهبی به فرزندان آموزش می دهند، کمک می کند تا آن هاجتی در برابر تمایلات زیستی با تأثیرات همسالان انتخاب عاقلانه داشته باشند. در نهایت، والدین می توانند با فراهم آوردن فرصت هایی که محاسن فردی کودکان را تقویت می کند در شخصیت کودک تفاوت ایجاد کنند. شیوه فرزندپروری، روش های که والدین در برخورد با فرزندان خود اعمال می کنند و در شکل گیری رشد و تکامل کودک در دوران کودکی و خصایص بعدی شخصیت و رفتار تأثیر فراوان و عمیقی دارد. مثلاً طرد کودک با فقدان ارتباط ارتباط معنادار بین کودک و مادر سبب پیدایش و اختلال شخصیت می شود. (شعاری نژاد، ۱۳۷۶)

با ازدواج یک زن و یک مرد که فرزندان پدیدآمده از آنان خانواده را تکمیل می کند. تعریف دیگری، خانواده گروهی از افراد می داند که از راه خونه، زناشویی و یا فرزند پروری با یکدیگر ارتباط می یابند و طی یک دکره زمانی نامشخص، باهم زندگی می کنند. (کوئن [7]، ۱۲۷)

با مطالعه تعامل والدین با فرزندان می توان دریافت که الگوهای متمایز رفتاری والدین با الگوهای رفتاری کودک ارتباط دارد. علی رغم اینکه پژوهش های انجام گرفته در این زمینه در سال های اخیر رشد قابل توجهی را نشان می دهد اما بیشتر پژوهش ها معطوف به شیوه تربیتی والدین در دوران کودکی بوده است و به زوجین فرزند اولی کمتر توجه شده است و از آنجایی که سبک های فرزند پروری نقش بسزایی در سازگاری ایفا می کنند و درک این نقش نیازمند بررسی روابط موجود بین نوع فرزندپروری و بروز رفتارهای نابهنجار است.

علیرغم اینکه پژوهشگران به این موضوعات پرداخته اند خلا پژوهشی که وجود دارد و پژوهشگر حاضر برآن است که وضعیت آگاهی از روشها و سبک های فرزندپروری در والدین فرزند اول در شهر بندرعباس را مورد بررسی قرار دهد. پژوهش حاضر با هدف بررسی عوامل تأثیر گذار بر میزان آگاهی والدین از روشها و سبک های فرزند پروری طراحی و اجرا شده.

در این پژوهش که بر روی تعدادی از زنان بندرعباسی فرزنداولی انجام شده، و با استفاده از نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای تصادفی به عنوان نمونه انتخاب شدند. آزمودنی ها به پرسشنامه های سنجش شیوه فرزند پروری و عوامل موثر بر آن پاسخ دادند. که روایی و پایایی آن توسط استاد راهنما (دکتر اسحاق شیرین کام) تأیید شده است.

روش تحقیق:

مطالعه حاضر یک پژوهش توصیفی است که در آن ۴۰ زن فرزند اولی با روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای از محلات شهر بندرعباس انتخاب شده و در پژوهش شرکت نمودند. بدین صورت که بعد از انتخاب مادران پرسشنامه محقق ساخته به مادران داده شد و هر مادران به سوال ها موجود در پرسشنامه جواب دادند، بعد از جمع اوری پاسخ نامه و ارزیابی جواب ها یافته ها زیر ب دست آمد.

7_Coen

یافته ها

۱-جدول توزیع فراوانی و درصد نمونه آماری مورد مطالعه بر اساس جنسیت

جنسیت	فراوانی	درصد
زن	۴۰	%۱۰۰
مرد	-	-

همانگونه که از جدول فوق بر می آید مادران تاثیر بسزای در تربیت فرزند دارند.

۲-توزیع فراوانی و درصد نمونه آماری مورد مطالعه به تفکیک وضعیت اقتصادی

میزان درآمد	فراوانی	درصد
موافق	28	%70
مخالف	12	%20

همانگونه که از جدول فوق بر می آید میزان درآمد در تربیت فرزند تأثیر دارد.

۳_توزیع فراوانی و درصد نمونه آماری مورد مطالعه به تفکیک شهر/روستا

شهر/ روستا	فراوانی	درصد
شهری	26	%65
روستایی	4	%35

همانگونه که از جدول فوق بر می آید شهری بودن والدین در تربیت فرزندان تاثیر بیشتری دارد.

۴-توزیع فراوانی و درصد نمونه آماری مورد مطالعه بر اساس مدرک تحصیلی

مدرک تحصیلی	فراوانی	درصد
کمتر از دیپلم	۸	%۲۰
بالای دیپلم	۳۲	%۸۰

بر اساس داده های فوق و سطح تحصیلات والدین نیز تاثیر زیادی در تربیت فرزند دارد.

بر اساس پژوهش های انجام شده بر روی عوامل تاثیر گذار بر میزان آگاهی والدین دارای فرزند اول با سبک ها و روش های فرزند پروری در شهر بندرعباس و بررسی عواملی مانند: وضعیت اقتصادی، جنسیت والدین، میزان تحصیلات، شهری یا روستایی بودن تاثیر آن ها بر آگاهی والدین با روش های فرزند پروری، بر اساس سوالات مطرح شده از والدین مانند:

بنظر شما وضعیت اقتصادی والدین بر تربیت فرزند تاثیر دارد؟

بنظر شما آگاهی پدر با شیوه های فرزند پروری بیشتر در تربیت فرزند تاثیر دارد یا مادر؟

ایا شهری یا روستایی بودن والدین بر میزان آگاهی آنان در تربیت فرزند موثر است؟

ایا سطح تحصیلات والدین بر میزان آگاهی والدین با روش های فرزندپروری تاثیر دارد؟

یافته های موجود بر آن است که والدینی که از سطح تحصیلات بالاتری برخوردار هستند (۸۰٪) در مقایسه با والدین در سطح تحصیلات پایین تر یا تحصیل نکرده آگاهی بیشتر با روش های فرزند پروری دارند، همچنین وضعیت اقتصادی و میزان درآمد والدین (۷۰٪) بر میزان آگاهی والدین و تربیت فرزند تاثیر دارد، از جمله عامل مورد بررسی دیگر شهر یا روستایی بودن والدین است که طبق یافته ها (۶۵٪) بر آگاهی والدین تاثیر دارد. جنسیت نیز از جمله عوامل مورد بررسی بود که نشان داد شد، آگاهی مادر (۱۰۰٪) بیشتر از پدر در تربیت فرزند تاثیر دارد و همچنین بیشتر از روش های فرزند پروری آشنا هستند و نقش مهمی در تربیت فرزندان دارند، چه بسا که مادران بیشتر از همان بدو تولد در کنار فرزند بوده و بیشترین با آنان وقت میگذارند.

بحث و نتیجه گیری:

پژوهش حاضر نشان می دهد که بین سبک های فرزند پروری زوجین فرزند اولی تفاوت معنی داری وجود دارد. و هر کدام از والدین تحت تاثیر عامل مختلفی از روش های فرزند پروری بهر مند شده اند و از آن برای تربیت فرزند خود استفاده کرده اند. مثلا مادرانی که از سطح تحصیلات بالاتری برخوردار بوده اند با توجه به اینکه بیشتر در اجتماع حضور داشته و میزان سود آنها بیشتر است بهتر از روش های فرزند پروری آگاهی دارند نسب به مادرانی که هیچ تحصیلاتی ندارند یا اینکه پایین تر از دیپلم هستند. همچنین والدین که در شهر زندگی میکنند و خودشان نیز در شهر متولد شده اند با توجه به جوحاکم بر زندگی شهری و پیشرفته تر بودن شهر نسب روستا بهتر از والدینی که در روستا زندگی میکنند از روش های فرزند پروری آگاهی دارند، دیگر عوامل مورد بررسی جنسیت می باشد مادر مهم ترین نقش را در تربیت فرزند دارد لذا بیشتر از پدر با روش های فرزند پروری آشنا است و آگاهی او بیشتر از پدر بر تربیت فرزند تاثیر میگذارد با توجه به اینکه بیشتر از پدر در طول روز در کنار فرزند بوده و با او وقت می گذراند. طبق یافته های بدست آمده وضعیت اقتصادی نیز در تربیت فرزند تاثیر دارد، با توجه ب اینکه هر چقدر میزان درآمد بیشتر باشد امکان استفاده و بهر مندی از وسایل و تسهیلات موجود در جامعه بیشتر است که این خود در رشد اجتماعی و اجتماعی شدن فرزندان تاثیر دارد. مادران می توانند با استفاده از مقاله های موجود در این زمینه، کارگاه های آموزشی فرزند پروری، رسانه ملی، فضای مجازی، تجربه دیگران و... از شیوه های فرزند پروری آگاه باشند از این روش ها برا تربیت فرزندان خود استفاده کنند بخصوص مادران فرزند اول که از تجربه کمتری برخوردار هستند و نگران تربیت فرزند خود هستند. همچنین نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهش نظری ۱۳۹۸ همسو است.

۱_ اعزازی، شهلا. (1380)، «جامعه‌شناسی خانواده»، تهران: انتشارات روشنگران و مطالعات زنان.

۲_ شعاری نژاد، علی (۱۳۷۶)، درآمدی در روانشناسی انسان، تهران: انتشارات آزاده

۳_ کوئن، بروس، مبنای جامعه‌شناسی، ترجمه محسن ثلاثی، تهران، نشر توتیا، ۱۳۸۲

۴_ محمودی ترابی، جواد (۱۳۹۰)، ارتقای کیفیت ارتباط مادر با کودک و نوجوان_ همایش ارتقای کیفیت ارتباط مادر با کودک و نوجوان

۵_ مرادی، آسیه و تازگی، طیبه وقاسم زاده، سوگند ۱۳۹۵، سبکهای فرزند پروری و آموزش آن: مطالعه مروری، دومین کنگره بین المللی توانمندسازی جامعه در حوزه علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی و فرهنگی، تمدن، <https://civilica.com/doc/598844>

۶_ نظری، علی (۱۳۸۹)، مبنای زوج درمانی و خانواده درمانی، چاپ ششم، تهران: نشر علم

۷_ نوابی نژاد، شکوه (۱۳۷۰)، "سه گفتار درباره راهنمایب و تربیت فرزندان چاپ اول، تهران: انتشارات انجمن اولیا و مربیان

۸_ هیبیتی، علیرضا (۱۳۸۱)، بررسی تطبیقی رابطه بین سبک های فرزند پروری و رویکردهای یادگیری و پیشرفت تحصیلی دانشجویان، تازه های علوم شناختی، سال ۸، شماره ۲، ۴۴_ ۵۵

1_ Baumrind, D (1991). Effective parenting during the early adolescent transition in P.A. Cowan & E.M. Hetherington (Eds). Family transitions (vol.2, pp.111_163). Millisale Nj: Erlbaum.

2_ Darling, N. & Steinberg, L (1993). Parenting context: An integrative model. Psychological Bulletin, 113(3), 478, 496.

3_ Dabin, S (2006). The Violence Against Women Survey, 18 November.